

Književna poročila.

Narodne pripovedke v Soških planinah. Zbral in napisal Andrej Gabršček. V Gorici 1910. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. 8°. 384 str. Cena broš. 3 K.

Zdaj, ko je bil g. Ivan Koštiál tako prijazen, da je v „L. Z.“ XXXI., 447 te „pripovedke“ popravil v smislu srednješolskih stilističnih vaj (sitno, a v tem slučaju potrebno delo), bo morebiti na mestu še par opazk k tej navidezno neznatni, a radi klene vsebine dragoceni knjigi. Seveda je žalostno, da nam g. pisatelj toči medice v nesnažno, skoro ostudno posodo — kdo naj bo naprimer tako potrpežljiv, da ga ne bi razdražila vedna in vedna kriva raba besedic „pa“, „jeden“ in „neki“? —, toda če ne premore druge posode . . . Sevé, delikatnih usten taka čaša ne bo premamila, a kdor ima še malce slovenski želodec — moj Bog, slovenski želodec je velik komedijant in prenese več, nego bi mu kdo prisodil. G. pisatelj nam ni podal vsega nabranega gradiva, zakaj ni nadaljeval, sam prav ne ve (str. 3). Pa mu povemo: pravljicar, kakor poet — nascitur. Ne da bi se bil g. pisatelj zavedal, mu je to — podzavestno — prepričanje izbilo peresnik izmed prstov. Nabiratelji à la g. pisatelj, ki si narodnega blaga ne morejo asimilirati, bi opravili kaj prida pri „teti Mohorinki“ in „stari Goterci“ (str. 4) kvečemu s fonografom; tako bi se nam ohranila vsaj približna prvotna pristnost in svežost, ki jo je g. pisatelj z nerodno dikcijo in mestoma tudi zmedeno tehniko (str. 281) pomendral in oskrunil. Kaka škoda, da ni naklonilo nebo soškim pravljicam Trdine namesto Gabrščka, ali vsaj Milčinskega! Pa kaj bi se cmerili post festum, knjiga ostane kljub temu še zmerom dragocena.

Zelo pazljivo bo moral prečitati zbirko, kdor bo pisal — v katerem tisočletju po Kristusu? — slovenski slovar, kakor je sanjal o njem Levstik. Knjiga vsebuje toliko krasnih izrazov, ki so čakali med ljudstvom vstajenja, že znanih besed v novih pomenih in zvezah, krepkih, jedrnatih originalnih rečenic, da smo g. pisatelju hvaležni tudi za uvele in pomendrane cvetove, če jih že ni mogel ohraniti svežih. Evo par rečenic! „In pa to, to: izgubiti glavo, sedaj, ko mu ni treba drugega, kakor ptičjega mleka in žabje volne!“ (str. 153). — „Hm, hm! Hvaležna in naklonjena, pravite. Meni ni vsa taka hva, ežnost in naklonjenost ne v kotel ne v lonec!“ (str. 188). — „Oči je imela velike kakor tolarji Marije Terezije“ (str. 369). — „Bili so veseli in pili so, da so rekli mački botra“ (str. 228). Radi verjamemo, da je imel g. pisatelj sitno stališče: v narečju ni hotel in ni mogel pisati, v književnem jeziku ni znal. Včasih si je pomagal s komentarjem — kakor klavni prevajavci Shakespearovih besednih dovtipov — n. pr. (str. 67) pri mačici, ki „ni zbirčna, ni „zmazana“, vse jé, vse — kar ldi, je“ — kjer je „ldi“ imemovalnik (ljudje), a čé izpustiš vejico, tožilnik (ljudi). Kolikor lepote gre rakom žvižgat, če damo narodnemu blagu književno obliko! Le majhen primer iz goriške okolice:

Književna oblika:

„Kje je bil?“
 „Pri teti
 v Šempetri“.
 „Kaj ti je dala?“
 „Golo pišče“.

V narečju:

„Kie si beu?“
 „Pr teti
 u Šumpetri“.
 „Kaj t' je dala?“
 „Holo pišče“.

„Kam si je ložil?“
 „Pod ognjišče.“
 „Kje je ognjišče?“
 „Vzela voda.“
 „Kje je voda?“
 „Izpil volič.“
 „Kje je volič?“
 „Vbila sekirca.“
 „Kje je sekirca?“
 „Šla v grm.“
 „Kje je grm?“
 „Snela koza.“
 „Kje je koza?“
 „Pojdi jo lovit!“

„Kan s' je lužu?“
 „Pod uohnjišče.“
 „Kie je uohnjišče?“
 „uzala uoda.“
 „Kie je uoda?“
 „Spiu uolič.“
 „Kie je uolič?“
 „ubujla sikierca.“
 „Kie je sikierca?“
 „Šla u hōrom.“
 „Kie je hōrom?“
 „Snela koza.“
 „Kie je koza?“
 „Bejži ju lovit!“

To je obenem lep primer narodnega zafrkavanja, ki ga najdemo dobršno mero tudi v Gabrščkovi zbirki. Naš narod ima precej samoironije, ki odsevajo iz nje njegovi solidni nazori o svetu in življenju. Narod s tako filozofijo je trpežen, prenese marsikaj, še njegova pijanost je nekam trezna, če se za hipec prepusti sladkemu sanjarjenju, si tik nato sam podere spravljicheni grad, ker ne mara, da bi mu ga zrušila usoda. Tudi tem zafrkavanjem, ki jih je najti zlasti koncem pravljic, je g. pisatelj v svoji nespretnosti potrl večinoma učinkovitost, ritmiko, želo, drastično silo. N. pr. str. 142: „To so tedaj prigodbe o mevšetastem Mevšetu. Umrl pa še ni: ta sem jaz tudi, ker vam take reči pripovedujem, namesto da bi molil rožni venec, — a tudi vi ste mevšeta, ker me poslušate.“

Kar se tiče pravljinih motivov, je naša zbirka zelo bogata mednarodnih, a poleg njih tudi pristno domačih frapantno originalnih, slovensko lepih. Interesanti so detail-motivi iz „Amorja in Psihe“, posejani po raznih pravljicah (str. 17, 37, 38, 40, 130 in zlasti 218, 220). Zanimiv je tudi El-convidado-de-piedra-motiv, na las podoben onemu v „Don Juanu“, in motiv avtomobila (str. 246), ki je v svetovnem pravljicnem slovstvu redka prikazen.

V celosti zasluži knjiga več pažnje, nego je našla dozdej. In še to: V predgovoru toži g. pisatelj (str. 7), da „dandanes ljudstvo čedalje bolj čita, a vsled tega pravljice vidno izginjajo“, in vspeodbuja (str. 12), naj pridno zapisujemo narodno blago, „dokler je še čas, da kaj rešimo zavidni pozabnosti, kajti napredujoča omika je narodnemu pesništvu tako pogubna, kakor mrzla slana nežnim cvetkam“. „Laudator temporis acti“ kakor vsi, ki pišejo o tej stvari; zdi se, kakor bi obsojal „napredujočo omiko“. O pomenu takih moledovanj bi bilo zdravo dvomiti. Če ni v narodu tozadevnih energij, jih tudi tako solzičkanje ne bo pričaralo vanj. Jaz bi hotel biti tudi „laudator temporis agentis“, če dovolite, ne samo „acti“. Jaz vem naprimer — vi ne? —, da mesi, kakor vsaka, tudi naša doba kvas za divnokrasne pravljice, ki se bom naslajal ob njih čez toliko in toliko stoletij s čutili tedanjih zanamcev, bolj dovzetnimi in bolj popolnimi čutili, nego so danes tale moja.

Pastuškin.

Friderik Juvančič, Učna knjiga francoskega jezika za srednje in njim sorodne šole. Drugi del. Založila Katoliška Bukvarna v Ljubljani, 1911. — V. 8° 120 str. + 12 l. slik in 1 načrt. Cena mehko vezani knjigi K 2:50, trdo vezani K 3.—